

per David Nàcher

Com entendre les eleccions: Guia útil per a l'anàlisi electoral

Podem dir que vivim en una democràcia avançada des de l'any 1996, quan per primer cop després del franquisme, les dretes van tornar al poder, de forma pacífica i normalitzada, a través de les urnes. Tot i així, queden per aclarir alguns conceptes bàsics de l'anàlisi electoral que són claus per entendre bé les nostres eleccions. Que vol dir això de llistes obertes? Val menys un vot a Barcelona que a Lleida? Perquè ERC té més diputats que PSC tot i tenir menys vots? Què és això de la nova llei electoral? Són unes de les preguntes més freqüents al carrer i que sovint estan mal respostes. En aquest article intentarem enfocar-ho de la manera més pedagògica possible, tot i que evidentment, deixarem algunes incògnites obertes que podeu resoldre en el "Manual de Ciència Política" de Miquel Caminal.

Primer de tot hem de saber que ens trobem en un país amb un règim de monarquia parlamentària i que, per tant, la figura del Cap del país i la del Cap del govern està separada. El primer està cobert per al Rei que té funcions de representació de l'Estat, però que és irresponsable polític, ja que, totes les decisions que assumeix, han de ser referendades (aprovades novament) pel parlament o el govern. El segon, està cobert pel President de govern o Primer Ministre (forma anglòfona de dir-ho) que està escollit per una majoria del Parlament, i no directament pel poble, com es pensa de vegades. Els electors escullen uns partits polítics que entren al parlament, amb diferent nivell de poder, i aquests escullen al President, sent, majoritàriament, del partit més votat. Aquests tenen dos rondes per ser votats. La primera és necessària una majoria absoluta (la meitat més un dels diputats) i s'aconsegueix quan el partit més votat ja té majoria absoluta o s'arriba a pactes amb altres forces. Si a la primera ronda no s'aconsegueix la majoria absoluta, es fa una segona ronda on es necessita només una majoria simple (més vots a favor que en contra, sense contar abstencions). Si finalment no s'aconsegueix, es passaria a repetir les eleccions, cosa que no ha passat mai.

Aquest procediment és el que marca la constitució i la llei de Règim i procediment electoral espanyol. A nivell català, tenim competència per elaborar una llei pròpia des de fa més de 30 anys, però els partits no han arribat a cap acord sòlid (és una llei que necessita els 2/3 de la cambra catalana) i per això ens organitzem al voltant una disposició addicional constitucional que el que fa és plasmar la realitat espanyola a Catalunya. Hi ha un gran debat sobre la llei electoral i com hauria de ser, però això dóna joc a un altre article per al futur. Aquí i ara ens centrarem amb la realitat que tenim i la compararem amb altres opcions.

Primer de tot, ens hem de fixar amb que podem votar. La primera decisió és si **votar o no votar** (abstenir-se). Aquesta decisió fa que la població que no participa en els comicis no tingui cap representació parlamentària en la nostra realitat (ja que no és obligatori votar i no hi ha res que representi l'abstenció), tot i que hi ha alternatives per a que no sigui així. El Doctor Jordi Capo, per exemple, proposa que els escons que ocupen els parlamentaris o diputats (ara 135 a Catalunya) variïn segons el tant per cent de votants. Això faria que per exemple si vota un 50% de la població, el parlament tingués 110 diputats. Per un 60% de votants 120 i per més del 85% de votants els 135. Això faria de l'abstenció una força més útil per a les eleccions i que els

partits lluitessin a favor d'una alta participació de l'electorat, fent del vot una lluita comuna de tots els partits.

Un cop s'ha decidit anar a votar, l'elector té tres opcions: El **vot a llistes**, el **vot en blanc** i el **vot nul**. El **vot a llistes** és el majoritari i és el que va cap a una llista feta pels partits polítics, que ja en parlarem més tard.

El **vot en blanc**, està considerat, normalment, com un vot de càstig als partits polítics i una expressió a favor de la democràcia i en contra de la partitocràcia. Hi ha la dita popular que els vots van al partit amb més majoria, cosa que és absolutament falsa. El vot en blanc, l'únic que fa es entrar en el recompte de vots com si fos una llista més que mai tindrà representació, fent que la barrera real (veure més tard) augmenti i impeding que els partits que la freguen es quedin fora, perquè no han assumit el número necessari de vots per entrar al parlament.

Finalment el **vot nul**, que històricament va associat al no saber votar, actualment està en desús i només es fa servir en casos de mobilització ciutadana en contra d'algun acte considerat injust. Aquí es pot veure la quantitat de vot nul a pobles d'Euskadi per la prohibició de Batasuna de participar en els comicis bascos, o la introducció de trossos de xoriço dins del sobres. És un vot que queda fora del recompte i no intervé en res en l'assignació d'escons.

Això ens porta a parlar del segon tema, les **llistes electorals**. En l'actualitat, està molt de moda, parlar sobre les llistes obertes o tancades, però que vol dir això? Tenim tres estils de llistes electorals: **tancada i clausurada**, **tancada i no clausurada** i **obertes**. La primera, és la que tenim en el nostre país. Les **llistes tancades i clausurades** són llistes ordenades pels partits on les persones l'únic que poden fer és agafar la llista i incloure-la al sobre per dipositar-la a la urna. És un domini ple del sistema per part de les cúpules dels partits que decideixen l'ordre de preferències.

Això canvia, en les **llistes tancades i no clausurades**, on l'elector es troba una llista feta i ordenada pels partits polítics però on ell pot escollir excloure candidats o intercanviar els ordres fets pel partit. Això ens porta a un escenari dominat pels partits, però no per la cúpula, ja que si una persona és dissident amb la idea del partit, en la primera opció quedaria relegat a les últimes places de la llista i en la segona, el votant que volgués, podria indicar la seva preferència.

Finalment, tenim **les llistes obertes**. Són llistes ordenades alfabèticament o per un altre ordre aleatori on els electors poden escollir un candidat qualsevol i fins i tot escollir-ne de diferents partits. Això és el que ens trobem en l'elecció del Senat espanyol on els votants podem escollir tres senadors indistintament del partit i de l'ordre. Aquest sistema no està controlat pels partits, ja que permet al ciutadà poder votar lliurement els seus candidats. Tot i així és un sistema que necessita cert entrenament, una població molt polititzada i informada i amb una transparència i informació molt bona, i per tant, amb un objectiu difícil pel nostre sistema.

El tercer element a destacar és la **barrera electoral**. Ja hem fet esment d'aquest element, poc conegut per a la població. Existeixen dos tipus de barreres electorals. La primera és la **legal** i és un element que impedeix un gran nombre de partits en el sistema. És una barrera percentual que els partits han de passar per poder entrar en el parlament. Si es troben en un tant per cent

inferior a ella, tot i tenir una acumulació ben gran de vots, el partit, es queda a fora. A Catalunya la barrera electoral es situa en el 3% per circumscripció electoral (explicació més endavant). És per això que a Barcelona no hi trobarem partits amb 1 escó, ja que els partits que estan al límit del 3% i el superen ja reben automàticament els 2 o 3 escons que els hi pertoca. A Catalunya, no hi ha una gran problemàtica, ja que pocs partits s'han quedat al límit de la barrera, però en altres regions on aquesta és més alta si que hi ha hagut problemes. És el cas del País Valencià, on BNV o el UV es quedaven amb més del 4% dels vots que no eren suficients per superar la barrera del 5%.

En canvi la **barrera real** és aquella que fa que per molt que un partit superi la barrera legal, en circumscripcions petites (veure després) no arribin al límit que representa la repartició dels escons. Això vol dir que si un partit ha superat el 3% de la barrera electoral però per aconseguir el primer escó necessitarà un 6% i no se li assignarà tampoc cap representació. Això ha passat en les últimes eleccions amb les CUP de Girona, que va superar el 3% però no va tenir suficients vots per aconseguir el primer diputat.

El quart element, són les **circumscripcions electorals**. Aquestes són les regions en el qual es divideix el territori a l'hora que els votants quedin ben distribuïts a l'hora de les eleccions. Aquestes poden ser **uninominals**, quan només pot ser escollit un diputat per regió i **plurinominals**, quan es poden elegir més d'un representant. Ho veiem molt clar quan mirem la realitat del Regne Unit, on el territori es divideix en tants espais com diputats hi ha i a cada territori escull només un diputat. En canvi, tenim Catalunya on en les quatre regions electorals que queda dividida (Tarragona, Barcelona, Lleida i Girona) hi ha més d'un.

També, tenim la diferència entre **mètodes d'elecció majoritari**, on el partit que té majoria es queda la totalitat de la força en aquella regió ("podem veure els EUA o el Regne Unit) i la proporcional, on els partits reben una força proporcional a la que han donat els electors (Veiem Catalunya o Holanda). La fórmula majoritària va lligada a sistemes que tendeixen al bipartidisme i que, per tant, les decisions passaran a ser escollides entre dues forces.

En canvi, el **sistema proporcional** va vinculat a la sortida de noves forces polítiques i a l'obertura de l'arc parlamentari. Si ens centrem a Catalunya, podem explicar que té un sistema de circumscripció plurinominal i proporcional. Els diputats 135 es reparteixen entre Tarragona, amb 18, Barcelona, amb 85, Lleida, amb 15, i Girona, amb 17. Aquest repartiment intenta seguir la repartició proporcional de la població, tot i que equilibra forces entre la capital i les altres regions. El que fa aquest sistema és que els partits que tenen més vot concentrat treguin més rèdit electoral que els que tenen un vot a tot el territori. Això es veu amb ERC i el PSC a les últimes eleccions, on el PSC tenia més vots que ERC però aquests tenen un escó més.

Això passa perquè els republicans van aconseguir més concentració de vot fora de la capital i, per tant, van aprofitar més els seus vots. Una cosa semblant passaria amb IU i CIU al Parlament. Tot i que IU tregui molts més vots que CIU a tot el territori espanyol, com CIU té el vot concentrat a Catalunya, obté més escons. D'aquí també ve el mite que un vot a la regió de Barcelona val menys que a les altres. La intencionalitat de donar més escons del que proporcionalment mereixeria, per exemple, Lleida és que tot el territori quedi representat i que les regions també tinguin veu al Parlament, cosa que es corregiria amb la creació d'un Senat, càmera de representació territorial. Hi ha molts detractors d'aquesta proposta actual de

repartiment, sobretot els territoris de la Catalunya central, que veuen com estan relativament lluny de Barcelona, el seu vot compta com si visquessin a l'àrea metropolitana.

Finalment tenim la **Llei d'Hondt** que és un sistema que inventà el matemàtic i advocat belga Victor D'Hondt el 1878 per repartir els escons en un sistema de representació proporcional plurinominal de partits. El mètode s'utilitza entre altres llocs a l'Argentina, Àustria, Bèlgica, Bulgària, Colòmbia, Croàcia, Escòcia, Eslovènia, Espanya, Finlàndia, Gal·les, Israel, el Japó, els Països Baixos, Polònia, Portugal, Suïssa, Turquia, Xile, i en alguns països europeus només per a les eleccions al Parlament Europeu. Aquest mètode és més proporcional que el mètode Sainte-Laguë, que afavoreix els partits més petits. Sovint s'usa el que s'anomena la regla D'Hondt modificada, en què només s'atorguen escons als partits que han superat la barrera electora. És un sistema útil de representació, però que necessita una bona concepció tècnica. Si esteu interessats us recomano el llibre que he presentat anteriorment.

Aquestes són les claus electorals per entendre millor els comicis. Si teniu qualsevol dubte dirigiu-vos a la biblioteca de la Facultat de Dret de la UB i consulteu els seus manuals, allà hi trobareu altres respostes útils.

David Nàcher Pueyo